

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

เรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของนักศึกษา

(กรณีศึกษาเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖)

จัดทำโดย นายชาญวิทย์ รักษ์กุลชน

รายงานชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรหลักนิเทศกรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑

วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ

เรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของนักศึกษา

(กรณีศึกษาเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖)

จัดทำโดย นายชาญวิทย์ รัชกุลชาน

หลักสูตรหลักนิเทศกรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๕๖

วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ

รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1
เนื้อหา	2
1.แนวคิดเกี่ยวกับนักศึกษา กับบทบาททางการเมือง	2
ขบวนการนักศึกษา (Student Movement)	3
2.บทบาทของนักศึกษาทางการเมืองช่วงเหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516	3
3. บทบาทของนักศึกษาในช่วงเหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516 กับการพัฒนาประชาธิปไตย	8
1. ผลต่อการพัฒนาทางการเมือง (Political Development)	9
2. การเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมือง(Political Stability)	9
3. ผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย (Democratic Development)	10
บทสรุป	11

การมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของนักศึกษา

(กรณีศึกษาเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖)

บทนำ

นักศึกษาจัดให้ว่าเป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในหลายๆประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาจะเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการต่อต้านผู้นำเผด็จการ ต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยและการสร้างความชอบธรรมในสังคม โดยนักศึกษาอาจใช้วิธีการประท้วงรัฐบาลที่กระทำการโดยไม่ชอบดังกล่าว จนเป็นผลทำให้เกิดการใช้กำลังรุนแรงต่อนักศึกษา และมีการรวมตัวกันต่อต้านล้มล้างรัฐบาลในที่สุด ยกตัวอย่างเช่น นักศึกษาในประเทศญี่ปุ่นได้ประท้วงสนธิสัญญาที่ญี่ปุ่นได้ทำกับสหรัฐอเมริกา จนกระทั่งมีผลทำให้รัฐบาลของนาย **โนะบุซูกะ คิชิ** ต้องหมดอำนาจ หรือกรณีของนักศึกษาในสหรัฐอเมริกาเดินขบวนประท้วงหน้าทำเนียบขาว ในกรณีที่สหรัฐอเมริกานำระเบิดไปทิ้งยังเวียดนาม และมีการคัดค้านสงครามเวียดนาม หรือกรณีของนักศึกษาในประเทศลาตินอเมริกาได้ทำการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการ นักศึกษาคิวบาได้เปลี่ยนจากการโจมตีรัฐบาลโดยใช้กำลังอาวุธ และต่อสู้ด้วยรูปแบบของการก่อการร้ายหรือสงครามกองโจร รวมทั้ง นักศึกษาในประเทศ พม่า เกาหลีใต้ เวียดนาม ใต้ จีน อินโดนีเซีย และไทย ก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่นำโดยนักศึกษาเช่นกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมือง ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย ได้มีผู้ทำการศึกษามากมายด้วยกัน อาทิเช่น

ดร.สุจิต บุญบงการ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบนิสิตนักศึกษา 3 กลุ่ม คือนิสิตที่เรียนทางรัฐศาสตร์ นิสิตที่เรียนทางสังคมศาสตร์ มนุษย์ศาสตร์ และนิสิตที่เรียนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การวิจัยนี้ในนิสิตปีสุดท้ายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2510 จำนวน 372 คน เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษามีความสนใจทางการเมืองพอสมควร โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษากลุ่มแรกที่เรียนทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มีความสนใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านิสิตนักศึกษาอีก 2 พวก และยังพบอีกว่าอิทธิพลจากกระบวนการอบรมกล่อมเกล้าในครอบครัว และจากสภาพของสังคมโดยทั่วไป มีส่วนในการกำหนดทัศนคติและค่านิยมของนิสิตนักศึกษาอย่างมาก นักศึกษาบางส่วนมีทัศนคติ ค่านิยมและบุคลิกภาพแบบเผด็จการ ทั้งนี้เนื่องจากระบบ ลักษณะ วิธีการศึกษาและสภาพสังคมในมหาวิทยาลัยมีอิทธิพลอยู่มาก

ทินพันธ์ นาคะตะ ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาสมัยปี 2520 มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตนเอง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครองมากกว่านิสิตนักศึกษาเมื่อปี 2515 และมีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการน้อยกว่านิสิตนักศึกษาปี 2515 นั้นมาก นิสิตนักศึกษาในสมัย พ.ศ. 2520 มีทัศนคติทางการเมืองไม่เป็นเผด็จการ ส่วนนิสิตนักศึกษาสมัย พ.ศ. 2515 มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการ

ผลจากการศึกษานี้ อาจสรุปได้ว่าระบบการปกครองประเทศ และสาขาวิชาเป็นปัจจัย ตัวแปรที่อาจมีอิทธิพลต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาชน โดยของนิสิตนักศึกษา

จากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นการศึกษาในแง่ทัศนคติ วัฒนธรรม และพฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาเท่านั้น ยังไม่มีผู้ทำการศึกษาในแง่ของการแสดงบทบาทในฐานะที่เป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง (Agent of Change) ในทางการศึกษา นักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาทอย่างไร มีปัจจัยด้านใดบ้างที่ผลักดันให้นักศึกษาทำการเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อม มีส่วนกำหนดบทบาทดังกล่าวอย่างไร ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของนักศึกษาต่อการพัฒนาประชาธิปไตย จึงเป็นเรื่องที่การให้ความสนใจ เพื่อให้มองเห็นภาพการแสดงบทบาททางการเมืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1. แนวคิดเกี่ยวกับนักศึกษากับบทบาททางการเมือง

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการนักศึกษาได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย ทั้งจาก นักสังคมศาสตร์ นักจิตวิทยา นักรัฐศาสตร์ โดยทำการศึกษาค้นคว้าถึงสาเหตุของการเกิดขบวนการนักศึกษา ได้มีการรวบรวมปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อขบวนการนักศึกษา และความไม่พอใจของขบวนการนักศึกษา และความไม่พอใจของขบวนการนักศึกษา ดังนี้

Lewis S. Fever กล่าวถึง ขบวนการนักศึกษาว่าเป็นการรวมกลุ่มกันของนักศึกษาที่มีแรงคลใจหรือมีความมุ่งหมายที่จะบรรลุถึงอุดมการณ์ทางการเมือง การรวมกลุ่มกันของนักศึกษามักเกิดจากความรู้สึกผิดหวังหรือการไม่ยอมรับคุณค่าจากคนรุ่นก่อนในสังคมและการมีเป้าหมายไปในทางสร้างสรรค์ สิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมสมาชิกของขบวนการนักศึกษามีความเชื่อมั่นว่าตนเป็น

ปัญญาชนหนุ่มสาวมีภารกิจสำคัญที่จะต้องปฏิบัติอันเนื่องมาจากชนรุ่นก่อน หรือชนชั้นอื่นในสังคมที่ล้มเหลวในการปฏิบัติภารกิจนั้น

ขบวนการนักศึกษา (Student Movement) จึงเกิดขึ้นจากสถานะความไม่สมดุลระหว่างคนสองวัยในสังคม และการไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เป็นความไม่สมดุลของสภาพสังคม ขบวนการนักศึกษาก็ได้รับแรงกระตุ้นจากพวกปัญญาชนให้ปรับกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัยออกไปสู่การเมืองและสังคม ขบวนการนักศึกษาเป็นผู้ที่มีมโนธรรมทางสังคม มีอุดมคติ โดยเฉพาะในสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปากเสียง ไม่ได้รับความเป็นธรรม ขบวนการนักศึกษาจะเข้าไปทำหน้าที่เรียกร้องสิทธิแทนประชาชน และในสังคมที่ประชาชนขาดความสนใจทางการเมือง ไม่เข้าใจถึงบทบาทของตนในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ขบวนการนักศึกษาก็จะเป็นผู้ริเริ่มทางการเมือง โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของพวกตนตลอดมาในประวัติศาสตร์

นอกจากนี้การขยายตัวของสังคมได้ทำให้ระบบการศึกษาเปลี่ยนไป สภาพแวดล้อมของนักศึกษาก็เปลี่ยนไป นักศึกษามีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก ในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นก่อให้เกิดการแตกต่างทางความคิด และทัศนคติ เกิดช่องว่าง (gap) ในการติดต่อสื่อสารความเข้าใจระหว่างนักศึกษาซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าในสังคม ขบวนการนักศึกษาจึงเป็นกลุ่มที่มีแนวทางคิดก้าวหน้ารุนแรงกว่ากลุ่มอื่นในสังคม

2. บทบาทของนักศึกษาทางการเมืองช่วงเหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516

การรวมตัวกันเป็นองค์กรของขบวนการนักศึกษา(Student movement) โดยเกิดขึ้นจากความพยายามของกลุ่มอิสระภายในสถาบันต่างๆที่มีส่วนผลักดันให้เกิดความคิดที่จะรวบรวมสถาบันการศึกษาต่างๆให้เข้ามาทำหน้าที่ประสานงานร่วมกันในกิจกรรมที่เป็นการแสดงออกต่อสาธารณชนในนามของนิสิตนักศึกษา ทั้งหมดพยายามผลักดันให้เกิดการจัดตั้ง “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย” ขึ้นโดยเริ่มจากการรวมตัวกันของนักศึกษาในการสังเกตการณ์เลือกตั้งระดับท้องถิ่น คือสภากรุงเทพมหานครในปี 2511 และในการเลือกตั้งทั่วไประดับชาติในปี 2512 ที่นิสิตนักศึกษามีบทบาทในการรักษาความเป็นกลางทางการเมือง

พยายามรักษาความยุติธรรมในการเลือกตั้ง เป็นการดึงให้นักศึกษาหันมาสนใจการเมือง และร่วมกิจกรรมที่มีสาระกับนักศึกษามหาวิทยาลัยอื่น

หลังจากที่นักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติแล้ว ก็ได้มีการประชุมของสมาคมบริการนักศึกษานานาชาติแห่งประเทศไทยขึ้น ได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรมีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาขึ้น มีชื่อภาษาอังกฤษว่า “The National Student Center of Thailand” (NSCT) เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2513

ภายหลังจากการจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาบทบาทของนักศึกษาเริ่มขยายตัวกว้างขวางออกไป โดยเริ่มจากการเกิดชมรมทางวิชาการต่างๆ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร รวมทั้งกิจกรรมเพื่อสังคมส่วนรวม ชมรมและกลุ่มต่างๆ เกิดขึ้นทั้งในระดับคณะและมหาวิทยาลัย กลุ่มต่างๆ พยายามต่อสู้เพื่อให้แนวความคิดของตนได้รับการปฏิบัติ การต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่างๆภายในมหาวิทยาลัยนำมาซึ่งความตื่นตัวในการแสดงบทบาทรับผิดชอบต่อสังคม

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาดำเนินไปโดยกลุ่มอิสระต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเขียนบทความและการออกหนังสือวารสารที่ลงบทความของนิสิตนักศึกษา กลุ่มนี้เป็นประจำ โดยเน้นการกระตุ้นให้นักศึกษาหาทางเข้าไปมีบทบาททางการเมืองและสังคม เช่น บทความในเอกสารชื่อ “อุดมการณ์” เขียนโดยเสกสรร ประเสริฐกุล พิมพ์ในปี 2513 ที่พยายามกระตุ้นให้นักศึกษาเข้าใจบทบาทของตนเองในสังคมเสียใหม่ และได้ท้าทายระบบการปกครองและสังคมขณะนั้นว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อความผาสุกของคนส่วนรวมอันเป็นแนวความคิดของระบบประชาธิปไตย

ในปี 2515 ขบวนการนักศึกษาได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นอย่างดี เมื่อนายธีระยุทธ บุญมี นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับเลือกเป็นเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) โดยนายธีระยุทธ บุญมี ได้พยายามพัฒนากิจกรรมให้มีความหมายทางการเมืองมากขึ้น เริ่มจากการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นในเดือนพฤศจิกายน โดยการจัด “สัปดาห์ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น” ระหว่างวันที่ 20-30 พย. 2515 ตลอดสัปดาห์ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น ปรากฏว่าได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอย่างกว้างขวาง

หลังจากการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นต่อมาในเดือนธันวาคม 2515 ก็ได้มีการประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 299 ที่ให้อำนาจรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมในการควบคุมผู้พิพากษามากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารก้าวท้าวอำนาจตุลาการ นิสิตนักศึกษาจึงแสดงความมุ่งมั่นในการที่จะดำเนินการทางการเมืองในรูปแบบของ

การต่อต้านรัฐบาล โดยมองว่าเผด็จการทหารนั้นได้รวบอำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติไว้หมดสิ้น จึงได้รวมตัวกันประท้วงใหญ่ที่สนามหลวง การเคลื่อนไหวครั้งนี้ดำเนินไปอย่างรวดเร็วกว้างขวางจนเป็นผลให้รัฐบาลเลิกล้มความพยายาม นับจากนั้นเป็นต้นมานิสิตนักศึกษาเริ่มมีจุดมุ่งหมายไปในทางเดียวกัน คือต้องการการปกครองที่มีกฎเกณฑ์ มีความเสมอภาค และปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย

การเรียกร้องของนิสิตนักศึกษาได้ขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปมากขึ้น ไม่เฉพาะแต่การเคลื่อนไหวทางการเมืองเท่านั้น

สภาพการเมืองและนโยบายเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2511- 2516 นับตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมา ที่เน้นลักษณะการปกครองภายใต้ระบอบเผด็จการทหารเป็นส่วนใหญ่ การพัฒนาประเทศด้วยการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้กระบวนการทางการเมืองแบบเผด็จการอำนาจนิยมและการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบพึ่งพาต่างชาติ ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในหลายๆ ลักษณะด้วยกัน คือ เกิดความไม่สมดุลในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระหว่างภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ในขณะที่เดียวกันระบอบการเมืองการปกครองก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยเหตุนี้กระแสการเรียกร้องของกลุ่มพลังทางสังคมจึงเกิดขึ้น โดยมีขบวนการนิสิตนักศึกษาเป็นตัวนำในการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์รุนแรง 14 ตุลาคม 2516

เหตุการณ์อันเป็นชนวนที่ทำให้นิสิตนักศึกษาเผชิญหน้ากับรัฐบาลโดยตรงคือ “กรณีทุ่งใหญ่” ที่ข้าราชการตำรวจและทหารชั้นผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดกับผู้นำทางการเมืองไปล่าสัตว์ในเขตป่าสงวนทุ่งใหญ่ จ.กาญจนบุรี และเครื่องบินของทางราชการได้เกิดอุบัติเหตุตกเมื่อเดือน พ.ค. 2516 นักศึกษาและสื่อมวลชนได้กล่าวโจมตีการกระทำของรัฐบาลเพื่อต้องการให้ลงโทษผู้ละเมิดกฎหมาย

นอกจากนี้ สภากลาโหมในขณะนั้นได้มีมติต่ออายุราชการแก่จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด และจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นผู้บัญชาการทหารบกต่อไปอีก 1 ปี ทำให้ความชอบธรรมของรัฐบาลลดลงเรื่อยๆ นิสิตนักศึกษาและประชาชนแสดงความไม่พอใจ ในเดือน มิ.ย. 2516 ได้มีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงเริ่มทำการเคลื่อนไหว คัดค้าน แจกใบปลิวโจมตีและพูดใส่ปา มีการชุมนุมกันที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเรียกร้องให้คืนสภาพนักศึกษาให้แก่ศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงทั้ง 9 คน ที่ถูกคำสั่งให้ลบชื่อออกจากระบบเป็นนักศึกษา ตามหนังสือคำสั่งมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ 272/2516

นิสิตนักศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า ระบบเผด็จการกำลังเข้าครอบงำการศึกษาชั้นอุดมศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐบาลกดขี่ข่มขู่ประชาชนตลอดเวลา ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ได้ยื่นข้อเสนอให้รัฐบาลร่างรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นได้ภายในระยะเวลา 6 เดือน โดยมีการจัดตั้ง “กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ” มีนักการเมือง อาจารย์มหาวิทยาลัย นิสิตนักศึกษาประมาณ 100 คน ประการเจตนารมณ์ 3 ประการ คือ

1. เรียกร้องให้รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็วที่สุดอย่างสันติวิธี
2. ให้การศึกษาทางการเมืองเกี่ยวกับเรื่องรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตย
3. กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสำนึกและหวงแหนในสิทธิเสรีภาพของตน

เดือน ต.ค. 2516 มีการเข้าจับกุมผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ 11 คน ในข้อหามั่วสุม ชักชวนให้มีการชุมนุมทางการเมือง ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ได้ออกมาแถลงการณ์คัดค้านการจับกุมผู้ต้องหาเพิ่มเป็น 13 คน

นักศึกษาได้ระดมกำลังกันคิดโปสเตอร์ที่บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประนามการกระทำของรัฐบาลอย่างเปิดเผย พฤติกรรมที่เป็นเผด็จการของรัฐบาลถนอมประภาส ในขณะนั้นมีดังนี้

1. การจับกุม 3 อดีต สส. ที่ยื่นฟ้องคณะปฏิวัติชุด ถนอม-ประภาส เป็นกบฏในราชอาณาจักรต่อศาลยุติธรรม
2. การล้มล้างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 และประกาศโดยกฎอัยการศึกด้วยอำนาจปฏิวัติ
3. การจับกุมประชาชน 8 คน เมื่อเดือน มิ.ย. 2516
4. การประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 299
5. คำสั่งทบทวนเกี่ยวกับการอภิปรายในมหาวิทยาลัยของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ
6. กรณีการล่าสัตว์ป่าที่ทุ่งใหญ่
7. การใช้อำนาจตามมาตรา 17 ของคณะปฏิวัติ
8. การจับกุมกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตย

ได้มีการเคลื่อนไหวคัดค้านการกระทำของรัฐบาลทั้งในกรุงเทพฯ และในส่วนภูมิภาค เหตุการณ์ได้บานปลายจนนำไปสู่ความรุนแรง 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สะสมมาเป็นเวลานาน โดยมีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นก่อนหน้าเป็นระยะๆ เปิดโอกาสให้ขบวนการนักศึกษาทำการเคลื่อนไหวคัดค้านรัฐบาลและได้รับการยอมรับจากประชาชน ดังนั้นเหตุการณ์ 14 ต.ค. จึงเป็น

การเปิดโอกาสให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย มีความพร้อมในการสร้างระบบองค์กรภายในอย่างเข้มแข็งและมีการเคลื่อนไหวอย่างเป็นแบบแผนนอกจากนี้ยอมรับจากประชาชนให้เป็นผู้ดำเนินการคัดค้านรัฐบาลทหารในขณะนั้น ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายกับรูปแบบการปกครองที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดอำนาจโดยบุคคลบางกลุ่มใช้อำนาจบริหารประเทศตามความต้องการของตน ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง พยายามปิดกั้นการแสดงออกของนักศึกษา จนในที่สุดการต่อสู้ที่นำโดยนักศึกษาและประชาชนสามารถโค่นล้มผู้ปกครองที่ใช้อำนาจเผด็จการลงได้

หลังเหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516 ได้สิ้นสุดลงได้มีการแต่งตั้งกรรมการร่างรัฐธรรมนูญสำหรับปวงชนชาวไทยโดย และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มีเนื้อหาสาระที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด หลังจากนั้นนักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองโดยให้ความสำคัญกับ “ประชาธิปไตย” ที่คนต่อสู้เรียกร้อง

สำหรับขบวนการนักศึกษาแล้วเหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516 ให้สร้าง ความหวังที่จะได้เห็นประเทศไทยก้าวสู่ระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือขบวนการนักศึกษาได้เรียนรู้ถึงพลังของพวกตนในการแก้ปัญหาทางการเมืองกับปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ในขณะนั้น บทบาทในระยะนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นการตระหนักถึงพลังของตนในการเปลี่ยนแปลงสภาพการเมืองให้ดีขึ้นได้ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ จึงเริ่มเป็นผู้ดำเนินการเรียกร้องความเป็นธรรมในสังคมมากขึ้น กิจกรรมของนักศึกษาเข้าเกี่ยวข้องทางการเมืองสูง กิจกรรมพุ่งเพื่อไว้สาระลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วมุ่งแก้ปัญหาของประเทศชาติ เน้นกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัย มีการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ออกไปสัมผัสกับชาวบ้านชาวไร่ที่ทุกข์ยาก สร้างความเป็นธรรมในสังคม

ในปี 2517 ได้มีการจัดตั้ง “โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย” มีคณะกรรมการที่เป็นนิสิตนักศึกษา นักเรียน มาทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตยทั่วประเทศโดยกำหนดให้กลุ่มนิสิตนักศึกษาเข้าไปสภาคำนึงและความเข้าใจให้แก่ประชาชนในชนบท ซึ่งส่งผลให้ส่วนกลางได้กำหนดนโยบายการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น มีการจัดตั้งกลุ่มชาวบ้านไร่ กลุ่มกรรมกร สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย กลุ่มสหภาพเพื่อสิทธิและเสรีภาพ (ส.ส.ส) ในช่วงนี้ประชาชนมีการตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นเช่นกัน มีการเปิดอภิปรายโจมตี เคนขบวนขับไล่ข้าราชการที่คดโกง กดขี่ประชาชน มีการจัดตั้งกลุ่มคัดค้านนโยบายหรือการกระทำที่ผิดพลาดของรัฐบาลและการแทรกแซงของต่างชาติ มีการนัดหยุดงานเพื่อเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรม เรียกร้องให้รัฐบาลหันมาสนใจ หรือรับรู้ปัญหาของพวกตน

โครงการช่วยเหลือชาวนาชาวไร่ และโครงการสามประสาน โดยที่ขบวนการนักศึกษา เห็นว่า การเรียกร้องของชาวนาชาวไร่ไม่สามารถที่จะสร้างพลังในการต่อรองที่มีประสิทธิภาพเนื่องมาจากชาวนาชาวไร่เป็นผู้ที่มีความสำคัญทางการเมืองต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ ในสังคม การบริหารงานของรัฐมักจะเป็นผู้ที่เคารพเชื่อฟังเกรงกลัวอำนาจรัฐ ชาวนาชาวไร่ไม่กล้าที่จะประท้วงของความเป็นธรรม เมื่อนักศึกษาได้ออกไปร่วมกันพัฒนาชนบทเพื่อให้ชาวนาชาวไร่เกิดความตื่นตัวทางการเมืองต้องการเรียกร้องความชอบธรรม เริ่มมีการเดินขบวนประท้วงรัฐบาล มีการรวมตัวชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาเรื่องหนี้สินและที่ดินทำกินต่อสู้การเอารัดเอาเปรียบของนายทุน นักศึกษาจะเป็นผู้ช่วยเหลือในการหากลุ่มผู้แทนชาวนาไปเจรจากับรัฐบาล ทำให้การต่อรองของกลุ่มตนมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมีการจัดตั้ง “สหพันธ์ชาวไร่ชาวนาแห่งประเทศไทย” เพื่อเป็นองค์การในการต่อรองกับรัฐบาล

นอกจากนี้ก็ได้เข้าไปช่วยเหลือร่วมมือกับกรรมกรในโรงงานต่างๆ เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมเรื่องค่าจ้าง สภาพการทำงาน สวัสดิการ มีการต่อสู้เรียกร้องตามขั้นตอนของกฎหมาย ขบวนการนักศึกษาได้เข้าไปปลุกจิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม เช่น การเข้าร่วมประท้วงของคณงานโรงแรมดุสิตธานี การประท้วงของคณงานบริษัทแสดนคาร์ด การ์เมนต์ การประท้วงของกรรมกรที่อ้อมน้อย เป็นต้น เป็นการร่วมมือกันระหว่าง นักศึกษา-กรรมกร-ชาวไร่ชาวนา หรือที่เรียกว่า “โครงการสามประสาน” ในที่สุดได้มีการเพิ่มค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำให้กรรมกร มีการออก พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อช่วยเหลือชาวนาชาวไร่ รวมไปถึงโครงการ “เคาะประตูเรียกประชาชน” เพื่อเผยแพร่ประชาธิปไตยในเดือน เม.ย - พ.ค. 2517 เป็นการปลุกจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนให้เกิดขึ้น

3. บทบาทของนักศึกษาในช่วงเหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516 กับการพัฒนาประชาธิปไตย

ขบวนการนักศึกษาหลังเหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516 นั้นได้ปลุกการตื่นตัวทางการเมืองในหมู่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เกิดกลุ่มทางการเมืองขึ้นหลายกลุ่ม เกิดพรรคการเมืองหลายพรรค และเกิดการขยายตัวของอุดมการณ์สังคมนิยมเข้าไปในหมู่นักศึกษาและประชาชนอย่างแพร่หลาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลในช่วงนั้น โดยต้องคำนึงถึงการยอมรับของประชาชน และให้สอดคล้องกับสภาพการเมืองที่อุดมการณ์สังคมนิยมได้รับความนิยมในช่วงปี 2516-2519 โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายทางการเมืองที่เน้นการให้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองของนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัย เห็นได้จาก

นโยบายของรัฐบาล นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยและมี การพูดถึงรัฐบาลจะจัดที่ดินทำกินให้ชาวไร่ชาวนาที่เดือดร้อนให้ได้รับความเป็นธรรม หากกล่าวโดยสรุปถึงบทบาทของนักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุ.ค. 2516 ที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ

1. ผลต่อการพัฒนาทางการเมือง (Political Development)

การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาในแต่ละครั้ง จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มขึ้น แต่เดิมนั้นประชาชนเฉยเมยต่อระบบการเมือง เมื่อมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อประชาชนตระหนักถึงอิทธิพลที่ตนมีอยู่ ทำให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองให้ความสนใจในประเด็นที่เรียกร้อง ทำให้ระบบการเมืองมีการพัฒนา สามารถตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของประชาชน

นอกจากนี้ขบวนการนักศึกษายังช่วยให้ระบบการเมืองมีความสามารถ (Capacity) ในการแจกแจงทรัพยากรอันมีค่าของสังคมให้เป็นธรรม การให้การศึกษา ให้บริการสาธารณสุข การให้หลักประกันความยุติธรรมทางสังคม ขบวนการนักศึกษาจะคอยตรวจสอบความสามารถของระบบการเมือง เพื่อให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อส่วนรวม ซึ่งในบางครั้งจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกี่ยวกับค่านิยม ประเพณี ทัศนคติ การจัดระบบการศึกษา เศรษฐกิจ ระบบราชการเสียใหม่ ปฏิรูปหลายๆ ด้านทำให้เกิดปฏิกิริยาคัดค้านจากพวกอนุรักษนิยมที่ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลง การต่อสู้เพื่อสร้างระบบใหม่จึงเป็นเรื่องที่ยากและมีอุปสรรค

2. การเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมือง (Political Stability)

จากการที่ขบวนการนักศึกษาดำเนินการเคลื่อนไหว เพื่อสร้างสังคมให้มีความเป็นธรรมมีความเสมอภาพ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประชาชนมีความพอใจในความเป็นอยู่ของตน มองสังคมในทางที่ดี และช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งส่งผลต่อระบบการเมือง ข้อเรียกร้อง (demands) ต่างๆ ที่มีต่อระบบการเมืองจะถูกจัดอย่างเป็นระบบ การตอบสนองข้อเรียกร้องก็ทำได้ง่าย ประชาชนมีความเข้าใจรู้ช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผ่านนักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น ขบวนการนักศึกษาจึงเป็นกลุ่มพลังกลุ่มหนึ่งในสังคมที่จะช่วยให้ระบบการเมืองทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย (Democratic Development)

บทบาททางการเมืองของขบวนการนักศึกษาตั้งแต่ต้นได้แสดงบทบาทเป็นนักต่อสู้เพื่อประชาชนโดยเป็นผู้คัดค้านระบอบการปกครองแบบเผด็จการมาโดยตลอด จะแสดงออกถึงความไม่พอใจและคัดค้านการยึดอำนาจของทหาร ดังเช่นเหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516 ขบวนการนักศึกษาจึงถือได้ว่าเป็นพลังสำคัญที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาประชาธิปไตยโดยให้ดำรงอยู่ในสังคม คอยควบคุมมิให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจจนรุกรานสิทธิเสรีภาพของส่วนรวม

ในขณะที่เดียวกันระบอบประชาธิปไตยโดยจำเป็นที่ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง นักศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทในการสร้างการตื่นตัวทางการเมืองทำให้ประชาชนสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น มีการจัดอภิปรายปัญหาทางการเมือง กระตุ้นให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม ปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวม นักศึกษาได้เผยแพร่อุดมการณ์และหลักการของประชาชนโดยให้ประชาชนเข้าใจรู้จักสิทธิของตนทางการเมือง

การที่นักศึกษารวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง เป็นตัวกระตุ้นให้กลุ่มต่างๆ ในสังคมตระหนักถึงการรวมตัวเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตน (Associational interest) ให้ตระหนักถึงผลประโยชน์รวมมากกว่าปัจเจกบุคคลสร้างให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์เพื่อให้มีปากเสียง และให้มีผลแก่กลุ่มของตน การเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ เป็นการช่วยส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยโดยเข้มแข็งขึ้น

บทสรุป

จากที่ได้กล่าวมาเป็นที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่า นิสิตและนักศึกษามีบทบาทต่อพัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยเป็นอย่างมาก รวมทั้ง ยังถือได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างชัดเจน หากแต่เพียงในปัจจุบัน บทบาทของนิสิตและนักศึกษาลดความสำคัญลงไปอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นิสิตและนักศึกษาที่เป็นความหวังใหม่ของประเทศให้ความสนใจกับการเมืองการปกครองน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดจนเป็นที่น่าเป็นห่วง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า การปลุกจิตสำนึกของชนชั้นนักศึกษาที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อนประเทศชาติต่อไปนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสมควรให้ความสำคัญและไม่อาจละเลยได้ไม่ว่าด้วยประการใดทั้งปวง